

Tekijä

Päiväys

N:o

Kalevi Alestalo

20.5.1981

71

YRITYSAINEISTOT JA TILASTOKESKUS

Tietoja TK:n ja elinkeinoelämän tiedonkeruusta
yrityksiltä sekä valtionhallinnon yritystietoja
sisältävistä atk-rekistereistä

Helsinki 1981

Sisällysluettelo:

1. Johdanto
2. Tilastokeskuksen tiedonkeruu elinkeinoelämältä
3. Valtion tärkeimmät elinkeinoelämää koskevat atk-rekisterit
4. Hallinnollisten aineistojen käyttömahdollisuuksista TK:n elinkeinoelämää kuvaavissa tilastoissa.
 - 4.1. Yleistä
 - 4.2. Yritysrekisterin uudistus
 - 4.3. Hallinnollisten tietoaaineistojen peruskartoitusten 1978 ehdotukset
 - 4.4. Julkisten tilinpäätöstietojen käyttö
5. Elinkeinoelämän oma tiedonkeruu ja sen päällekkäisyydet TK:n keräämien tietojen kanssa
6. Lopuksi

1. Johdanto

Käsillä oleva muistio perustuu suunnitteluosastolla viime vuonna tehtyihin selvityksiin.¹⁾Taustana näissä selvityksissä oli elinkeinoelämää koskevien päällekkäisten tietojen ongelma. Päällekkäisyyksiä tiedetään TK:n näkökulmasta olevan esimerkiksi

- a) TK:n ja muun julkisen hallinnon välillä ja
- b) TK:n ja yksityisen sektorin välillä.

Ensimmäiseen kohtaan liittyen tarkastellaan jatkossa TK:n tiedonkeruuta elinkeinoelämältä ja toisaalta tiedonkeruun korvaamismahdollisuuksia valtionhallinnon - lähinnä konekielisillä - tietoaaineistoilla. Valtionhallinnon tiedonkeruuta yrityksiltä ja sen päällekkäisyyksiä ei tässä ole selvitetty. Keruun kokonaisuus ja siinä ilmenevät päällekkäisyydet on jätetty VM/JO:n hiljattain käynnistämälle valtion yrityksille aiheuttamaa lakisääteistä paperisotaa tutkivalle hankkeelle.

Valtion lisäksi huomattava yritystietojen kerääjä on elinkeinoelämä itse. Osan elinkeinoelämän keräämistä tiedoista on tiedetty olevan päällekkäisiä mm. TK:n keräämien tietojen kanssa. Suunnitteluosastolla tehdyssä kartoituksessa pyrittiin sekä löytämään näitä päällekkäisyyksiä että päällekkäisen keruun syitä.

2. Tilastokeskuksen tiedonkeruu elinkeinoelämältä

Juoksevan tilastotuotantonsa puitteissa TK kerää elinkeinoelämältä tietoja yli 30:tä tilastoa varten. Saaduista perustiedoista laaditaan vuosittain puolisoistatasataa kuukausi-, neljännesvuosi- ja vuositilastojulkaisua.

Kaikkiaan Tilastokeskuksesta lähtee elinkeinoelämälle vuosittain noin

100 000 tai 200 000 tiedustelua,

ts. yksittäisen lomakelähettyksen muodossa tapahtuvaa tietopyyntöä. Yritysrekisterin tiedusteluvuonna tietopyyntöjä on yli 200 000 ja muina vuosina noin 100 000. Yritysrekisteriä varten tietoja pyydetään toistaiseksi vain joka toinen vuosi. Tiedustelujen vastauksina TK saa elinkeinoelämältä vuosittain noin

5 tai 7 milj. vastaustietoa

riippuen jälleen siitä, onko yritysrekisterin tiedusteluvuosi vai ei. Luku kuvaa siis todella saatujen vastausmuuttujien kokonaismäärää.

Pari vuotta sitten ilmestyneessä SITRA:n ja LTT:n selvityksessä "yritykset ja paperisota" oli TK:n tiedonkeruun kokonaismäärä arvioitu 51 milj. osatiedoksi. SITRA:n ja LTT:n arvio oli siis yli seitsenkertainen verrattuna siihen vastaustietojen määrään, jonka TK yrityksiltä vuosittain saa. Ero johtuu siitä, että SITRA:n ja LTT:n arvio pyrki kuvaamaan vastaajille kaikkiaan lähetettyjen lomakkeiden kysymyskohtien kokonaismäärää, kun taas em. luku 5-7 milj.

1) Selvitykset ovat osa Tilastokeskuksen vuonna 1980 käynnistämää tietotuotannon rationalisointiohjelmaa, jossa pyritään tilastotoimen etenkin elinkeinoelämälle aiheuttaman tiedonantotaakan keventämiseen.

kuvaa saatujen vastaustietojen kokonaismäärää vuodessa. Kyseessä ovat siis tavallaan yrityksissä työtä aiheuttavien tietokohtien maksimi- ja minimiarvot. Tiedonantotaakan arvioinnin näkökulmasta kumpikaan näistä luvuista ei ole paras mahdollinen. Aiheutetun työn kokonaismäärää tulisikin mitata esimerkiksi työpäivinä. Vastaajayritysten lukumääriin nähden TK:n tiedustelut eivät ole kovin laajoja. TK ei tee tällä hetkellä ainuttakaan tilastoa, joka kattaisi koko yrityssektorin. TK:n laajin yrityskysely on yritysrekisteri tiedustelu, jossa on mukana noin 60 000 liikevaihto-verovelvollista yritystä ja niiden noin 100 000:tta toimipaikkaa. Muissa kyselyissä lukumäärät ovat huomattavasti pienempiä ja useat tilastot ovat otostilastoja, joissa tiedusteluun joutuvat vastaamaan alle 10 %:ia kulloinkin kuvattavan perusjoukon yrityksistä. Esim. SITRA:n ja LTT:n selvityksessä usein esillä olleen yritystilaston lomakkeet saa vastattavakseen maamme noin 100 000 yrityksestä vain 3 500.

Yleisesti ottaen on yritysten tilastointi Suomessa vielä varsin kehittymätöntä, jos sitä verrataan eräisiin muihin kehittyneisiin teollisuusmaihin. Edes yritysten kokonaismäärää ei Suomessa vielä tilastoida, monista muista tiedoista puhumattakaan. Yrityksiltä kerättäviä suhdannetilastoja meillä ei juuri ole paria varastotilastoa ja muutamaa kuukausitilastoa lukuunottamatta. Parhaiten tilastoitu toimiala on teollisuus, joka joutuukin vastaamaan useampiin tilastokyselyihin. Eniten tiedustelut ovat keskittyneet yli sadan hengen teollisuusyrityksiin, jotka kaikki ovat mukana 4-5 eri tilastossa. Tämä saattaa merkitä näille yrityksille kymmeniä, eräille jopa yli sata tietopyyntöä vuodessa.

Seuraavassa taulukossa esitetään eräitä tietoja niistä juoksevasti tehtävistä tilastoista, joita varten Tilastokeskus kerää tiedot elinkeinoelämältä.

TILASTOKESKUKSEN TIEDONKERUU ELINKEINOELÄMÄLTÄ (määrätiedot koskevat pääasiassa vuotta 1978)

Tilasto/aineisto	Tilasto/aineisto	Keruu	Tietosisältö	Yksiköiden lkm Vastaaajayksiköiden lkm	Arvioitu saatu vastaus lkm/tiedustelu- vuosi	Tilaston suhde hallinnollisiin aineistoihin
1. Yritysrekisteri	Liikevaihtovero-velvoittaminen yritys ja sen toimipaikat	Joka toinen vuosi	Mimi, osoite, liikevaihto, henkilök. juridinen muoto, toimialan määrittämiseen tarv. tiedot. Tunnus: Liiketunnus, toimipaikkatunnus	114 000 yritystä ja toimipaikkaa	2 200 000	Tiedustelussa mukana olevat yksiköt saadaan hallinnollisista aineistoista, mutta varsinaiset tiedot kysytään suoraan ao. yksiköiltä
2. Yritystilasto	Yritys, jonka päätoimiala on teollisuus, kauppa, rakennustoiminta tai liikenne	Kerran vuodessa	Tuloslaskelma, tase, vaihto-omaisuuden erittely, käyttöomaisuuden erittely, henkilök. kiilostön lkm, työpanos jne. Tunnus: Liiketunnus, toimipaikkatunnus	46 700 yritystä	360 000	Tiedustelussa mukana olevat yksiköt saadaan osittain hallinnollisista aineistoista. Varsinaiset tiedot kysytään suoraan ao. yksiköiltä.
3. 1/4-vuosittainen yritystilasto	Teollisuutta tai kauppa-päätöimintanaan harjoittava yritys	Neljä kertaa vuodessa	Varastotiedot tyypeittäin Tunnus: Liiketunnus	40 200 yritystä	1 500	Suoraan yhteyttä hallinnollisiin aineistoihin ei ole.
4. Kauppa- ja myyntitilasto	Tukku- tai vähittäiskauppa harjoittava toimipaikka	Kerran kuukaudessa	Myynti kuukausittain, henkilöstö 1/4-vuosittain Tunnus: Toimipaikkatunnus	39 090 toimipaikkaa	3 370	"
5. Tavaralinjaliikenne	Tavaralinjalii- kennettä harjoittava yritys (Linja)	Kerran vuodessa	Linjan alku- ja päättepiste ja pituus, kuljetettu tavaramäärä, autojen lkm, ajokilometrit. Tunnus: LY- tai henkilö- tunnus, linjaluvun nro.	190 yritystä (481 linjaa)	190 yritystä	Liikenne ministeriö suosittelee keruun, joten aineistoa voisi sinänsä pitää hallinnollisena aineistona
6. Majoitusliikkeiden kapasiteettitilasto	Hotelli-, motel- li-, matkustaja- koti- tai mottorimaja elinkeinolan perusteella toimiva majoitusliike (Toimipaikka)	Kerran vuodessa	Majoitusliikkeen nimi ja osoitiedot, omistaja koskevia tietoja, vuodepaikkojen lkm, aukio- ja ravintolaikkeit jne. Tunnus: Tilaston oma	829 toimipaikkaa	12 000	Yksiköt saadaan hallinnollisesta lähteestä.

1 pl. asuntoyhteisöjen yritystilasto, joka on otostilasto (n. 2000) asunto-osakeyhtiöstä ja osuuskunnista (yht. n. 28 000). Nämä yksiköt eivät varsinaisesti ole elinkeinoelämän yksiköitä. (Asuntoyhteisöjen yritystilaston laadintaa varten saadaan vuosittain n. 120 000 vastaustietoa).

Tilasto/aineisto	Tilastoyksikkö	Keruuheys	Tietosisältö	Yksiköiden lkm perusjoukossa koiden lkm	Vastaaajayksijien vastaus- lkm/tiedustelu- vuosi	Tilaston suhde hal- linnollisiin aineis- toihin
7. Majoitusliikkeiden kapasiteetin käyttö	E.m. majoitus- liike	Kerran kuukaudessa	Huoneiden lkm, vuo- teiden lkm, yöpyneiden vieraiden lkm maittain Tunnus: Tilaston oma	829	696 000	Yksiköt saadaan hallin- nollisesta lähteestä
8. Teollisuustilasto	Teollinen toi- mipaikka, jossa vähintään 5 työn- tekijää tai vas- taava käyttövoii- määrä (5 Kwh = 1 työntekijä)	Kerran vuo- dessa	Tuotanto, raaka-aineet ja muut tuotantokustan- nukset, käyttöomaisuus, käyttövoimaisuus, käyt- tövoima, energian tuo- tanto ja käyttö, henki- löstö ja työpanos jne. Tunnus: Toimipaikkatun- nus	8 100	760 000	Uudet yksiköt hallin- nollisista lähteistä
9. Teollisuuden volyymi-indeksi	"	Kerran kuu- kaudessa	Tuotannon määrä Tunnus: Kuten yllä	8 100	55 000	"
10. Rakennuskustan- nusindeksi	Rakennustarvike palvelu, työkus- tannus jne. (tie- donantoyksikkönä mm. yritys)	Kerran kuu- kaudessa	Rakennustarvikkeiden tai -aineiden hinta- tietoja sekä palvelu- tai työkuustannustieto- ja.	..	90 yritystä	-
11. Luottokantatilasto	Rahoituslaitok- set, vaitio, sosiaaliturva- rahoitukset	2 kertaa vuodessa	Annettujen luottojen takaisin maksamatta oleva pääoma (luotto- kanta) vaateittain, luotonantajasektoreit- tain ja toimipaikoit- tain	1 165 rahoit- tusalaitosta	300 000	-
12. Joukkovelkakirja- tilasto	Joukkovelkakir- jojen liikkeel- telaskijat	4 kertaa vuodessa	Joukkovelkakirjojen liikkeelaskut, nostot, kuolekukset, arvostusten muutokset	70	28 000	-
13. Korkotilasto	Rahoituslaitos	4 kertaa vuodessa	Otto- ja antolainaus korkoprosentin mukaan	684	18 000	-
14. Osamaksukaupan rahoitustilasto	Osamaksukaupan rahoitusyhtiö	kerran kuu- kaudessa	Osamaksukaupan rahoit- tus hyödykeryhmittäin	11 rahoitus- yhtiötä	7 000	-
15. Rahoitusmarkkina- tilasto	Institutionaa- linen yksikkö	kerran vuo- dessa	Kaikkien kotimaisten talousyksiköiden ra- hoitussaavat ja velat	..	290	13 000

1) Nykyään luottokantatiedustelu tehdään vain kerran vuodessa. Aiempaan verrattuna on luottokantaa alettu tiedustella myös alueittain. Lisäksi on aloitettu luottovirtatilaston tekeminen otostilastona neljännesvuosittain.

Tilasto/aineisto	Tilastoyksikkö	Kerutuheys	Tietosisältö	Yksiköiden lkm perusjoukossa	Vastaaajayksiköiden lkm	Arvioitu saattujen vastausmuuttujien lkm/tiedustelu- vuosi	Tilaston suhde hal- linnollisiin aineis- toihin
16. Pankkien vuosil- tilasto	Pankki tai kiin- nitysluottolaitos	Kerran vuo- dessa	Tuloslaskelma, tase, ja niiden liitetaulut, henkilökunta, toimi- paikat jne.	684	684	444 000	Valvontatietojen ja ti- lastotietojen keruu on yhdistetty. Samat lomak- keet palvelevat mm. sekä Pankkitarkastusvirastoa että Tilastokeskusta.
17. Pankkien kuukausi- tilasto	Pankki tai kiin- nitysluottolaitos	Kerran kuukaudessa	Kuukausitase, anto- ja ottolainaus Joukkovelkakirjat nel- jännesvuosittain	684	684	1 150 000	Kuten yllä.
18. Liikealan palkka- tilasto	Järjestäytymätön kaupan yritys, pankki tai vakuu- tusalaitos	Kerran vuo- dessa	Toimihenkilöiden palk- ka-, koulutus ja työ- panostietoja	22 451	1 673	360 000	-
19. Ravitsemus- ja majoitusliikkeiden palkkatilasto	Järjestäytymätön ravitsemus- ja majoitusalan yritys	Kerran vuo- dessa	Toimihenkilöiden palkka-, koulutus- ja työpanostietoja	1 100	700	32 000	-
20. Auto liikenteen työntekijöiden palkkatilasto	Järjestäytymätön autoliikennettä harjoittava yritys	Kerran vuo- dessa	Työntekijöiden palkkatietoja	2 360	980	59 000	-
21. Kuluttajahinta- indeksi	Kaupan yritys	Kerran kuu- kaudessa	Indeksihyödykkeiden hintatietoja	30 000	n. 50 (pääosa tie- doista käyt- tämättä suoraa kyselyä)	..	-
22. Tukkuhinta indeksi	Kaupan yritys	Kerran kuu- kaudessa	Indeksihyödykkeiden hintatietoja	30 000	1 200	17 000	-
23. Tutkimustilasto	Yritys (jolla tutkimus- toimintaa), tut- kimuslaitos, kor- kero koulu jne.	Joka toinen vuosi	tutkimushenkilökunta-, resurssit, -rahoitus, tutkimustoiminta aloittain Tunnus: Oma 800).	500	500	8 000	Hallinnollisista aineis- toista saadaan osa mu- kaan otettavista yksiköistä

Tilasto/aineisto	Tilastoyksikkö	Keruuheys	Tietosisältö	Yksiköiden lkm perusjoukossa	Vastaaajakef- köiden lkm	Arvioitu saa- tujen vastaus- muuttujien lkm/tiedustelu- vuosi.	Tilaston suhde hal- linnollisiin aineis- toihin
24. Ammatilliset oppilaitokset	Teollisuuden ammattikoulut	Kerran vuo- dessa	Suoritettut tutkinnot, oppilaat opintosuu- nittain	43	29	8 000	-
25. Työtaistelutilasto	Järjestäytyvät- tönnä työntekijän toimipaikka, (jossa työtais- telu)	Työtaistelun esiintyessä	Työtaistelun syy, osal- listuva ammattiryhmä, osallistujamäärä, mene- tetyt työtunnit jne.	..	150-200	3 000	-
				Yhteensä		6 662 000	

3. Valtion elinkeinoelämää koskevat atk-rekisterit

Jäljempänä esitetyt tiedot perustuvat pääosin Valtiovarainministeriön järjestelyosaston valtionhallinnon atk-sovellutuksia ja atk-kehittämishankkeita koskeneeseen kartoitukseen ¹⁾ sekä Tilastokeskuksen hallinnollisten tietoaaineistojen peruskartoitukseen. ²⁾

Hallinnon keräämistä laajoista yrityksiä koskevista tiedoista vain osa tallennetaan konekieliseen muotoon. Näistä atk-rekistereistä on seuraavaan taulukkoon pyritty ottamaan tärkeimmät aineistot, joissa on yrityksiä, toimipaikkoja, kirjanpitovelvollisia, elinkeinoverovelvollisia tms. elinkeinoelämän yksiköitä koskevia tietoja.

1) Tietoja valtionhallinnon atk-toiminnasta 1979, Valtiovarainministeriön järjestelyosasto

2) Hallinnollisten tietoaaineistojen peruskartoitus, Suunnittelutiedote n:o 6.15, 31.10.1978, Tilastokeskus

ELINKEINOELÄMÄSTÄ TIETOJA SISÄLTÄVIÄ TÄRKEIMPIÄ HALLINNON ATK-REKISTEREITÄ

Aineiston nimi	Yksikkö	Päivitystiheys	Tietosisältö	Rekisteröity- jen yksikköjen pitäjä	Rekisterin keskus	Huomautuksia
1. Liike- ja yhteisö- rekisteri (LYR)	Oikeushenkilö (toistaiseksi)	24/vuosi	Yksikön nimi, kotikunta, osoite, kieli, lvv-numero, työntekijän n:o, henkilön- mero, IOL, Instit.sektori, juridinen muoto, tehtävä- luokitus. Tunnus: Liike- ja yhteisö- tunnus (LY-tunnus)	340 000	Väestörekiste- rikeskus	Suuri osa yksilöistä verotusyhtymiä, konkurssi- ja kuolinpesiä. Rekisteri ei sisällä mm. luonnollisten henki- löiden omistamia yrityksiä, joiden juridinen muoto on yksityinen henkilö. Tällaisia yrityksiä on TK:n yritys- rekisterissä n. 40 000 eli yli 60 % kaikista liikevaihtoverovelvollisista yrityksistä. Aluperin LYR:n tuli kattaa kaikki oikeushenkilöt sekä myös luonnollisten henkilöiden yritys- set, mutta suunnitelmaa ei ole toteu- tettu.
2. Liikeryitysten ja vastaavien rekis- teri (LYVARI)	Huoneiston hal- tijoina olevat liikeryitykset tai vastaavat	3/vuosi	Nimi, toimiala, kotikunta ja kotipaikkatunnus, liike- tunnus Tunnus: Kunnittain annettu juokseva n:o	126 000	"	"
3. Välittömän verotuk- sen henkilörekisteri	Verovelvollinen	15/vuosi	Nimi, osoite Tunnus: Kunta- ja henkilö- numero, henkilötunnus/LY- tunnus	4 650 000	Verohallitus	Suunniteltu käytettäväksi uusitus yritysrekisterisysteemissä.
4. Välittömän vero- tuksen verotus- rekisteri	Verovelvollinen	7/vuosi	Veronalaiset tulot ja varat vähennykset, veroäyrit, tulo- ja varallisuusverot, enna- konpidätykset Tunnus: Kunta- ja henkilö- tunnus	4 580 000	"	Suunniteltu käytettäväksi uusitus yritysrekisterisysteemissä. Sen eräs syöte, joka osaltaan mahdollistaa suoran tietojenkeruun supistamisen nykyisestä.
5. Välittömän vero- tuksen maksuun- panorekisteri	Verovelvollinen	1/vuosi	Maksuunpannut lopullisen veron erät, metsähoito- maksu Tunnus: Kunta- ja henkilö- numero, henkilötunnus/LY- tunnus	990 000	"	"
6. Välittömän vero- tuksen ennako- rekisteri	Ennakkovero- velvollinen	12/vuosi	Verotettava tulo ja varal- lisuus, veroäyrimäärä, tulo- ron ennako, Tunnus: Kunta- ja henkilö- numero, henkilö-/LY-tunnus	750 000	Verohallitus	"

TK/SU/KA
15.12.1980

Aineiston nimi	Yksikkö	Päivitystiheys Tietosisältö	Rekisteröityjen yksiköiden pitäjä lkm	Rekisterin Verohallitus	Huomautuksia
7. Liikevaihtoverotuksen henkilörekisteri	Lvv-velvollinen vakuutusmaksu-verovelvollinen	12/vuosi	80 000		Liikevaihtoverotuksen aineistoja (aiemmin lvv-verovelvollisrekisteri, maksuunpanorekisteri) on jo käytetty vanhassa yritysrekisterissä. Liikevaihtoverotuksen aineistojen käyttöä jatketaan myös uusitussa yritysrekisterissä. Käyttö muuttuu kuitenkin siten, että lvv-rekistereitä ei enää käytetä uusien yksiköiden saantilähteenä. Nyt käytetään pelkästään yksiköitä koskevia tietoja.
8. Liikevaihtoverotuksen päätösrekisteri	Verotuspäätös	2/vuosi	700 000?	"	"
9. Jäämärekisteri	Verojäämä	päivittäin		"	"
10. Kantorekisteri	Maksuunpantu veroera	päivittäin	8 000 000	"	Yritysrekisterin uudistuksen yhteydessä rekisteriä käytetään korkeintaan kontrollitietolähteenä. Käyttö ei ole kovin todennäköistä.
11. Veronkannon henkilörekisteri	Verovelvollinen	6/vuosi	4 000 000	"	"
12. Kanto I:n perusrekisteri	Työnantaja, lvv-velvollinen	24/vuosi	100 000	"	Rekisterin avulla on suunniteltu saattavan uusia yksiköitä ja päivitystietoja (nimi, osoite jne.) uudistettuun yritysrekisteriin.
13. Kanto I:n maksu- rekisteri (oma-aloitteiset: lvv- kk-maksut, työnantajasuoritukset)	Työnantaja	kuukausittain	100 000	"	Rekisteri on tärkeänä tietolähteenä uusittavassa yritysrekisterissä. (esim. toimialoitteiset palkkasummat neljännesvuosittain)

Alueiston nimi	Yksikkö	Päivittystiheys Tietosisältö	Rekisteröity- jen yksikköjen lkm	Rekisterin pitäjä	Huomautuksia
14. Palkka- ja pidätysrekisteri	Työnantaja	1/vuosi	90 000	Verohallitus	Rekisteri on tärkeänä tietolähteenä uusittavassa yritysrekisterissä (esim. työntekijäkohtaiset vuosi- palkat)
15. Vientituotteiden markkinoinnin edistäminen	Avustusta ha- keva yritys	12/vuosi?	?	KTM	
16. Näyttelyavustukset	"	"	?	"	
17. Hankeviennin edis- tämiseksi myönne- tyt lainat	Hakijaesitys	"	?	"	
18. Elinkeinoelämän rekisteri	Lvv-velvollis- elinkeinohar- joittaja tai hänen järjes- tönsä		70 000	Elinkeino- hallitus	Perustamisen yhteydessä käytetty TK:n yritysrekisteriä ja järjestöjen jäsen- rekistereitä. Päivitys on tapahtunut liikevaihtoverotuksen rekisterillä (suppea verovelvollisrekisteri) jat- kossa käytetään päivitykseen liike- vaihtoverotuksen henkilörekisteriä. Järjestöiltä saadaan ilmeisesti myös päivitystietoja.
19. Kaupparekisterin hakemisto (atk:lla ylläpidettävä mikrofilmihakemisto)	Toiminimi	52/vuosi	195 000	Patentti- ja rekisterihal- litus	

4. Hallinnollisten aineistojen käyttömahdollisuuksista Tilastokeskuksen elinkeinoelämää kuvaavissa tilastoissa

4.1. Yleistä

Hallinnolta saatavat tiedot ovat eräs keskeinen edellytys nykyisille "elinkeinotilastoille". Ilman niitä ei tilastoja voitaisi tehdä. Kuten edellä olevasta TK:n tilastoja kuvaavasta taulukosta käy ilmi perustuvat lähes kaikki elinkeinoelämältä kerättävät tiedot siihen, että tilastoyksiköt on alun perin saatu - suoraan tai välillisesti - hallinnollisista lähteistä. Toisin sanoen tilastoissa tarvittava perusjoukko ja siten myös käytetty postitusrekisteri on viime kädessä peräisin hallinnollisista aineistoista.

Sen sijaan elinkeinoelämää kuvaavien tilastojen varsinaisina perusaineistoina hallinnolliset aineistot eivät juuri esiinny. Selvä poikkeus on maatilatalouden yritystilasto, joka laaditaan täysin hallinnollisten aineistojen (maatilarekisteri, verotustiedot) pohjalta. Pankkitilastoihin tarvittavat tiedot kootaan valvontaviranomaisen kanssa yhteisin lomakkein, mutta tässä tapauksessa ei ole kyse puhtaasta hallintotiedon hyödyntämisestä, sillä Tilastokeskus on erittäin paljon voinut vaikuttaa lomakkeiden tietosisältöön ja osa tiedoista palvelee vain Tilastokeskusta. Joka tapauksessa hyödyntämistä hallinnonkin tarvitsemien tietojen osalta on pankkitilastoissa korkea. Muissa tässä selvityksessä puheena olevissa tilastoissa ei hallinnollisten aineistojen hyödyntämistä perusaineistona tapahdu.

Yleensä hallinnollisten aineistojen hyödyntämisen esteenä ovat tekijät, jotka liittyvät itse näiden aineistojen ominaisuuksiin, olemassa oleviin säädöksiin (esim. salassapito) sekä joskus myös eri viranomaisten yhteistyöhaluun tai -kykyyn.

Tärkeä hyödyntämisen edellytys on luonnollisesti myös se onko haluttua ilmiöaluelta yleensä olemassa hallinnollista tietoa (esim. teollisuustilastolle ei ole löydettävissä aineistoa, jolla nykyinen tiedonkeruu voitaisiin korvata).

Tämä edellä mainittu seikka sekä olemassa olevien hallinnollisten aineistojen ominaisuudet lienevätkin ne tärkeimmät syyt siihen, ettei nykyisissä TK:n elinkeinoelämältä kerättävissä tilastoissa ole hallinnon tietoja tilastojen perusaineistoina juuri käytetty.

Käytännössä hyödynnettävän aineiston tulisi olla konekielinen. Laajojen, hajanaisten manuaaliaineistojen hyödyntäminen vaatii niin paljon resursseja, että tämä tulee kysymykseen vain poikkeustapauksissa.

Tarkasteltaessa edellä olevia taulukoita 1 ja 2 voidaan todeta, että tällä hetkellä ei ole olemassa konekielistä aineistoa, jolla voitaisiin korvata jokin TK:n nykyisistä elinkeinoelämää koskevista tilastoista. Mm. aineistojen ja tilastojen tietosisällöt sekä kattavuus poikkeavat siinä määrin toisistaan. Tämä ei merkitse sitä, etteikö näistä aineistoista voitaisi tehdä tilastoja ja niitä tehdäänkin (ao. hallintoyksikön toimesta), mutta yleensä ne kuvaavat ao. hallintotoimintaa tai liittyvät siihen läheisesti.

Yhteiskuntaoloja laajemminkin kuvaavia tilastoja aineistoista ilmeisesti voitaisiin laatia, mutta nämä olisivat uusia tilastoja eivätkä korvaa nykyisiä. Esimerkiksi VH:n Kanto I:n maksurekisterin ja Palkka- ja pidätysrekisterin pohjalta voitaisiin ilmeisesti laatia palkkatilastoja. Nykyinen palkkatilastointisysteemi, josta pääosin vastaavat STK ja LTK ja jonka mukaisesti myös TK vähäiseltä osin tietoja kerää, pyrkii kuvaamaan mm. tehdyn työajan palkkaa tai paremminkin työpanosyksikön hintaa sekä keskiansioiden rakennetta ja kehitystä. Systeemi lienee niin vakiintunut, ettei sitä helposti tulla muuttamaan. TK:n tilastojen osalta uudentyyppisten palkkasummatietojen tuottaminen sen sijaan saattaisi vähentää tietojen keruuta eräiden muuttujien osalta TK:n muissa tilastoissa. Lisäksi uudet tiedot olisivat ilmeisesti arvokkaita kansantalouden tilinpidossa.

4.2. Yritysrekisterin uudistus

Parhaimmat mahdollisuudet korvata Tilastokeskuksen suoraa tiedonkeruuta hallinnon konekielisillä aineistoilla ovat yritysrekisterin tietojen keruussa. Tähän tähtäävää suunnittelua on TK:ssa tehty sitä mukaa kun käyttökelpoisia konekielisiä aineistoja on syntynyt. Yritysrekisterin uudistussuunnitelmien mukaan tullaan uudessa systeemissä hyödyntämään kymmenkuntaa hallinnollista rekisteriä. Suoran tiedonkeruun korvaaminen on mahdollista yksitoimipaikkaisten pienten alle 10 hengen yritysten osalta. Nykysysteemissä kerätään joka toinen vuosi n. 2,2 miljoonaa tietoa eli laskennallisesti keskimäärin 1,1 miljoonaa tietoa vuodessa. Yritystilastotoimiston laskelmien mukaan uudessa systeemissä tullaan ensimmäisessä vaiheessa keräämään vuosittain n. 0,6 miljoonaa tietoa vuodessa ja rekisterin laajennuttua koko yrityssektorin kattavaksi n. 0,8 miljoonaa tietoa. Suorasta vuosittaisesta tiedustelusta poistuu lähes 50 000 sellaista pientä yritystä, jotka tällä hetkellä tiedustellaan. Nykyisin mukana olevista yrityksistä suoran jatkuvan vuosittiedustelun piiriin jää alle 10 000 yritystä. Näiden lisäksi tulee tosin mukaan myöhemmin aivan uusia yrityksiä rekisterin kattavuuden parantuessa arviolta 4000. Tämä merkitsee sitä, että maamme arviolta 100 000:sta yrityksestä joutuu yritysrekisteriin jatkuvaan vuosittaiseen tiedusteluun vastaamaan suunnitelmien mukaan vain n. 15 000 yritystä systeemin ollessa valmis ja normaalissa käytössä. Edellä taulukossa 2 on kommentoitu aineistoja yritysrekisterin uudistussuunnitelman kannalta.

4.3. Hallinnollisten tietoaineistojen peruskartoituksen 1978 ehdotukset

Valtiovarainministeriön järjestelyosaston hallinnon atk-sovellutuksia ja -kehittämishankkeita koskeneiden selvitysten perusteella teki suunnitteluosasto vuonna 1978 näitä täydentävän kartoituksen¹. Elinkeinoelämää koskevien hallinnollisten aineistojen hyödyntämistä tai tämän tutkimista suoraa tiedonkeruuta harjoittavissa tilastoissa esitettiin neljän aineiston ja kahden tilaston osalta.

1) ks. em. suunnittelutiedote n:o 6,15.

aineisto

mahdollinen hyödyntäjä

Liike- ja yhteisörekisteri (LYR)/VRK

yritysrekisteri

Elinkeinoverotuksen laskenta- ja seurantajärjestelmä/VH

yritystilasto

Elinkeinoelämän rekisteri/EH

yritystilastot

Kaupparekisterihakemisto/PRH

yritystilastot

Seuraavassa joitakin kommentteja näiden aineistojen hyödyntämisestä.

4.3.1. Liike- ja yhteisörekisteri (LYR)

Maahamme on jo ainakin kymmenen vuoden ajan yritetty kehittää mm. yritykset sisältävää yhtenäistä tunnusjärjestelmää ja sen edellyttämää rekisteriä. Viimeisimmästä yrityksestä (LYR) on valmiit suunnitelmat olemassa, mutta systeemin toteuttaminen on pysähdyksissä. LYR-yleis-suunnitelman (23.3.1977) mukaan LYR:n tavoitteina oli kattaa

- oikeushenkilöt
- liikeyritykset ja yritystyyppiset yksiköt
- verotusyhtymät ja
- julkisoikeudelliset yksiköt

Rekisteröitäville yksiköille tuli luoda yksikäsitteinen tunnusjärjestelmä, joka otettaisiin yleiseen käyttöön.

Rekisteriin tuli kerätä vain välttämättömmimpiä yksiköiden tunnistamiseen liittyviä perustietoja ja toimia eräänlaisena koordinaattorina eri rekistereiden välillä. Tietoja tuli pitää jatkuvasti ajantasalla ja tavoitteena oli mahdollistaa julkisen hallinnon ja talouselämän piirissä tarvittavien rekistereiden keskitetty ylläpito. Tietoja tuli voida luovuttaa hyväksyttäviin tarkoituksiin.

Tilastotoimen kannalta LYR olisi siis ennenkaikkea yhtenäisen tunnusjärjestelmän tarjoava rekisteri. Varsinainen tilastollinen perusrekisteri se ei olisi, vaikka tämän suuntaisia viittauksia suunnitelmaan (LYR yleissuunnitelma s. 69) sisältyykin.

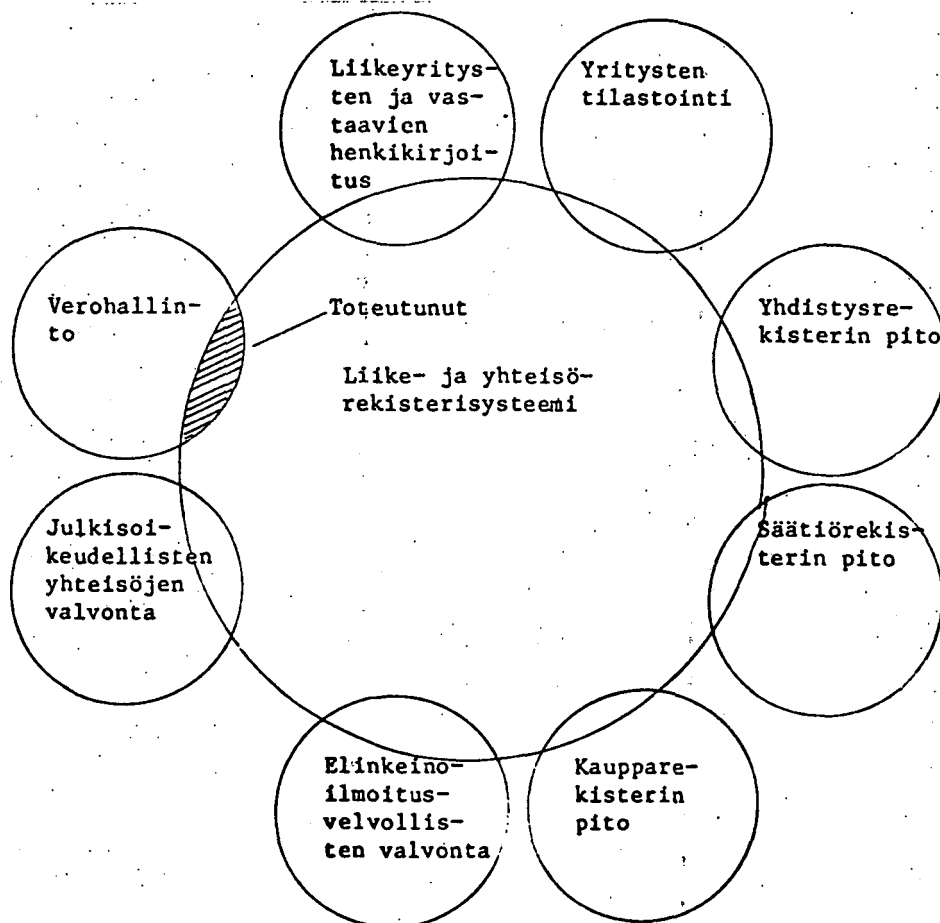
Yleissuunnitelmassa LYR:n toteuttaminen oli jaettu 13:sta osasysteemiin:

1. Perustietojen keruu I
 2. Verotuksen liitännät
 3. Rekisterin tekninen ylläpito
- Toteuttaminen on pysähtynyt tähän
4. Perustietojen keruu II
 5. Liikeryritysten ja vastaavien henkikirjoitus
 6. Osoitteet muutosilmoituksella
 7. Julkisyhteisöjen ylläpito
 8. Tilastoinnin liitännät
 9. Perustietojen keruu III
 10. Kaupparekisterin liitännät
 11. Yhdistys- ja säätiörekisterin liitännät
 12. Elinkeinoilmoitusliitännät
 13. Muut liitännät ja tietopalvelu

LYR:n toteuttamisen keskeytyminen (osasysteemin 3 jälkeen) merkitsee sen kattavuudessa sitä, että mukana ovat vain oikeushenkilöt. Yritysten osalta tämä merkitsee esimerkiksi sitä, että mukana eivät ole luonnollisten henkilöiden omistamat yritykset, joiden juridinen muoto on yksityinen henkilö. Yritysten kokonaismäärästä tällaisia yrityksiä on valtaosa, ehkä noin 60 %.

Tarkasteltaessa LYR:n vaikutusalueita toiminnoittain, voidaan todeta, että se palvelee tällä hetkellä vain verohallintoa.

Kuvio 1 LYR:n vaikutusalue (LYR yleissuunnitelma)

LYR:n hyödyntäminen yritysrekisterin uudistuksessa tapahtuu käytävien veroaineistojen kautta. LYR:ssä olevat tiedot saadaan suoraan veroaineistoista, joita joka tapauksessa joudutaan käyttämään näiden sisältämien (muiden kuin LYR:iin sisältyvien) tietojen vuoksi. LYR:n suora käyttö jäänee yritysrekisterin uudistuksessa vähäiseksi eikä suoraa tiedonkeruuta LYR:lla voida korvata.

LYR-suunnitelman toteuttaminen on pysähdyksissä, koska sen edellyttämää lainsäädäntöä ei ole säädetty. TK:lle tärkeän tunnusjärjestelmän osalta voidaan todeta, että oikeushenkilöille LYR antaa verottajan käyttöön (ja sitä kautta myös TK:n) tavallaan epävirallisia LY-tunnuksia. Luonnollisten henkilöiden yritysten osalta verottaja käyttää henkilötunnusta. Yhtenäinen, kaikki yritykset ja niiden alayksiköt kattava tunnusjärjestelmä siis puuttuu. Tunnusten kirjavuus näkyy myös edellä taulukoissa 1 ja 2.

4.3.2. Elinkeinoverotuksen laskenta- ja seurantajärjestelmä (EVLS)

Järjestelmästä ei ole mainintaa edellä taulukossa 2, sillä se on vasta suunnitteluvaiheessa. Yleissuunnitteluvaiheen raportti valmistui 21.6.1977 (Elinkeinoverotuksen laskenta- ja seurantajärjestelmän yleissuunnitelma), mutta suunnittelu ei ole tämän jälkeen edennyt yleissuunnitelmassa esitetyn aikataulun mukaisesti. Työtä on jatkettu osaprojektina, jonka yhteydessä on selvitetty atk:n käyttömahdollisuuksia veroilmoitusten luotettavuutta tutkittaessa. Tämän vuoden aikana tulee pääpaino olemaan ns. vertailulaskennan atk-suunnittelussa. Lisäksi toteutetaan järjestelmän kokeilu kahdessa verotoimistossa.

Suunnitteilla oleva systeemi tulee tarjoamaan yritystilastojen kannalta mielenkiintoisia konekielisessä muodossa olevia tietoja, joiden käyttömahdollisuudet tulee tutkia. Näillä elinkeinoverotuksen tiedoilla voidaan TK:n nykyistä tiedonkeruuta yritystilastoissa korvata ehkä osittain. Tämä sillä edellytyksellä, että esim. pienten yritysten osalta TK:ssa (mm. kansantalouden tilinpito) ollaan valmiit tinkimään nykyisistä tietosisältövaatimuksista. Paitsi sisällölliset näkökohdat niin myös mm. aineiston käyttöönsaantiajankohta sekä kuvattava ajanjakso (verokausi) aiheuttavat ongelmia, jotka on ratkaistava.

Kuluvan vuoden aikana tekee suunnitteluosasto yhdessä yhteisötilasto-osaston kanssa esitutkimuksen yritystilaston tietojen ja keruutavan uudistamisesta. Tässä yhteydessä myös EVLS:n käyttömahdollisuudet selvitetään.

4.3.3. Elinkeinoelämän rekisteri

Elinkeinohallitus pitää hintavalvontalakiin perustuen elinkeinoelämän rekisteriä, joka yrityksistä kattaa kuitenkin vain liikevaihtoverovelvolliset. Rekisterin perustamiseen on käytetty mm. yritysrekisteriä. Päivitys on tapahtunut liikevaihtoverotuksen suppealla verovelvollisrekisterillä. Jatkossa rekisteri päivitetään liikevaihtoverotuksen henkilörekisterillä.

1) TK on jo usean vuoden ajan pyrkinyt nopeuttamaan yritystilastojen tuotantoa eikä tilanne vielä ole tyydyttävä. Näin ollen ei nykyisistä hitaampaa systeemiä ilmeisestikään voida hyväksyä.

Tilastokeskus on käyttänyt yritysrekisterissään liikevaihtoverotuksen rekistereitä ja jatkossakin käyttää mm. juuri liikevaihtoverotuksen henkilörekisteriä, joten niihin sisältyvät tiedot hyödynnetään jo suoraan veroaineistoista. EH:n rekisteriin sisältyvistä taloudellisista etuyhteyksistä ja kilpailurajoituksista TK ei ole toistaiseksi kerännyt tietoja, joten elinkeinoelämän rekisterin tiedoilla ei voida korvata mitään TK:n nykyisistä tiedoista.

4.3.4. Kaupparekisterin hakemisto

Kaupparekisteriasetuksen mukaisesti Patentti- ja rekisterihallitus pitää kauppaa-, tehdas- käsityö- tai muuta liikettä harjoittavista kaupparekisteriä. Ennen toimintansa aloittamista on kaupparekisteriin ilmoitettava nimi, jolla liikettä tullaan harjoittamaan. Tätä nimeä kutsutaan toiminnimeksi. Mm. laivaisännillä tai laivanisännistöillä ei ilmoitusvelvollisuutta ole (ei myöskään eräillä ammatinharjoittajilla) sen sijaan osakeyhtiöillä ja osuuskunnilla tämä velvollisuus on aina riippumatta siitä harjoittavatko ne elinkeinoa tai ei.

Ainoa atk:lla oleva Patentti- ja rekisterihallituksen aineisto tällä hetkellä on kyseinen toiminimihakemisto. Sen tietosisältö on varsin niukka:

- rekisterinumero
- toiminimi
- rekisteröintipvm
- kotipaikka
- juridinen muoto
- viimeisen ilmoituksen pvm
- lakkaamispvm

Tällä aakkosellisella luettelolla ei voida korvata TK:n suoraa tiedonkeruuta ja aineiston käyttö yleensäkin on vaikeaa, sillä linkkaamista muihin aineistoihin vaikeuttaa sopivan identifiointitunnuksen puute. Uusia rekisteröityjä toiminimiä rekisteristä voitaisiin saada, mutta näidenkin osalta puuttuu tärkeä toiminimen osoitetieto. Lisäksi on tähän asti oltu enemmän kiinnostuneita itse yritystoiminnan aloittamisesta kuin pelkästä juridisesta rekisteröinnistä.¹⁾

4.4. Julkisten tilinpäätöstietojen käyttö

Kirjanpitolain mukaan on liiketoimintaa harjoittavan kirjanpitovelvollisen, jonka liikevaihto on suurempi kuin 2 000 000 markkaa tai jonka taseen loppusumma on suurempi kuin 1 000 000 markkaa, kuudessa kuukaudessa tilikauden päättymisestä toimitettava patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteriosastolle kahtena kappaleena oikeiksi todistetut jäljennökset tuloslaskelmasta ja taseesta sekä niiden liitteistä²⁾

1) Esim. ennen uuden osakeyhtiölain voimaantuloa osakeyhtiöitä rekisteröitiin aitojen toiminnan aloittamisten lisäksi myös ns. "pöytälaatikoihin". Yleensäkin juridinen rekisteröinti ja toiminnan varsinainen aloittaminen eivät satu aina yksiin.

2) Verottaja vaatii jäljennökset tuloslaskelmasta ja taseesta myös veroilmoituksen liitteeksi.

Osakeyhtiölain mukaan sama toimittamisvelvollisuus koskee toiminnan laajuudesta tai kokonaisuutensa määräästä riippumatta kaikkia osakeyhtiöitä. Lisäksi julkistettavaksi määrätty tilinpäätösaineisto on huomattavasti laajempi kuin muiden kirjanpitovelvollisten.

Patentti- ja rekisterihallitus kykenee toimittamaan saamansa tilinpäätösasiakirjat myös mikrofilmijäljennöksinä halukkaille.

Tilastokeskuksen yritystilastolla on jonkin verran kokemusta virallisten tilinpäätösasiakirjojen (lähinnä tuloslaskelman ja taseen) käytöstä tilaston laadinnan yhteydessä. Näitä tietoja on käytetty melko usein TK:n saamien tietojen rinnalla (tsekkitetöina) ja eräissä poikkeustapauksissa saamattajääneiden tietojen korvikkeina. Näiden tietojen käyttöön liittyy ainakin kolme ongelmaa.

- 1) tietojen käyttöön saaminen sinä ajankohtana, kun niitä tarvitaan
- 2) tietojen standardoimattomuus sekä
- 3) tietojen riittämättömyys yritystilaston tietosisällön kannalta

Kuten edellä olevista viittauksista kirjanpitolakiin ja osakeyhtiölakiin kävi ilmi, saadaan tiedot yleensä käyttöön vasta usean kuukauden kuluttua tilikauden päättymisestä. Ongelmana oli ainakin aiemmin myös se, etteivät yritykset aina noudattaneet laissa säädettyjä määräaikoja. Jättivät pa eräissä tapauksissa noudattamatta toimitusvelvollisuutensa kokonaan.

Yritysten kirjanpitoon vaikuttava lainsäädäntö ei riittävästi yhdenmukaista tilinpäätösasuuttujien sisältöjä, vaan antaa mahdollisuuden erilaisiin kirjaamistapoihin ja -käytäntöihin. Tilaston laadintaa varten eri tilastoyksiköiltä saatavat muuttajat tulisi kuitenkin saada sisällöltään yhdenmukaisiksi. Tämä työ vie erittäin suuren osan yritystilaston laadintaajasta. Tilastoa varten suunnitellut lomakkeet ja ohjeet palvelevat juuri tätä päämäärää. Useimmiten joudutaan standardilomakkeiden käytöstä huolimatta lisäksi olemaan yhteydessä tiedonantajaan.

Kirjanpitoasetuksen "minimikaavassa" tuloslaskelmaksi ja taseeksi on noin 70 tietokohtaa.¹⁾ Yritystilaston suppeammassa yleislomakkeessa (joka lähetetään yrityksille, joissa on alle sata työntekijää) on tietokohtia noin 250. Tästä johtuen julkistettavista tilinpäätös-tiedoista useimmiten ei saada yritystilaston nykyisen tietosisällön mukaisia tietoja.

Laajemmassa mitassa TK:n oman tiedonkeruun korvaaminen p.o. tiedoilla edellyttäisi melkoisesti lisää käsittelyresursseja, sillä tietojen yhdenmukaisuuden ja oikeellisuuden tarkistuksia (olemalla mm. yhteydessä yrityksiin) jouduttaisiin suorittamaan nykyistä huomattavasti enemmän.

Virallisten tilinpäätösaineistojen käyttömahdollisuuksia selvitetään kuluvan vuoden aikana tehtävän yritystilaston tietojen ja keruutavan uudelleenarvioinnin yhteydessä.

1) Keski-Suomen Taloudellisen Tutkimuskeskuksen pienyritysten laskentatoimen tilaa selvitetessä tutkimuksesta kävi ilmi mm., että kirjanpitolain minimivaatimukset alitti peräti 60 %:ia tutkituista pienyrityksistä, vaikka nykyinen kirjanpitolaki ja -asetus tulivat voimaan jo vuoden 1974 alussa.

5. Elinkeinoelämän oma tiedonkeruu ja sen päällekkäisyydet TK:n keräämien tietojen kanssa

Selkeämmän kuvan saamiseksi TK:n ja yksityisen sektorin tietojen keruun päällekkäisyyksistä ja päällekkäisyyksien syistä tehtiin suunnitteluosastolla kartoitus elinkeinoelämän omasta tiedonkeruusta. Kartoitustyön aikana oltiin yhteydessä yli 150:een elinkeinoelämän järjestöön tai muuhun yksikköön. Yksiköt, joiden arveltiin voivan harjoittaa tiedonkeruuta, valittiin pääasiassa elinkeinoelämää koskevien hakuteosten avulla, mutta myös muita lähteitä käytettiin. Melko laajasta kartoituksesta huolimatta on varmaa, että joukosta puuttuu ehkä tärkeitäkin kerääjiä ja aineistoja. Puutteellisenakin suoritettu kartoitus kuitenkin antanee kuvan elinkeinoelämän tiedonkeruun laajuudesta sekä päällekkäisyyksien syistä samalla kun käsitys itse tiedonantajien ongelmista ehkä paranee.

Kartoituksen tarkoituksena ei ollut selvittää tai arvioida elinkeinoelämän oman tiedonkeruun kokonaismäärää, mutta kartoituksen kuluessa kävi ilmeiseksi, että SITRA:n ja LTT:n selvityksessä asiasta esitetyt arviot olivat virheellisiä. Selvityksessä arvioitiin yritysten järjestöjen tiedonkeruu vain 2 milj. osatiedoksi.¹⁾ Kuitenkin pelkästään STK:n ja LTK:n työntekijöiden ja toimihenkilöiden palkkatilastoinnin yhteydessä kootaan vuosittain n. 30-35 milj. tietoa.²⁾ Yksin jo tämä tietomassa on moninkertainen esim. TK:n yrityksiltä saamien tietojen kokonaismäärään verrattuna. Elinkeinoelämän oma rooli tiedonkerääjänä ei siis voi olla niin vähäinen kuin SITRA:n ja LTT:n selvityksen luvuista voisi päätellä.

1) em. selvitys s. 9

2) STK:n ja LTK:n jäsenyrityksiltä kerätään (suurimmaksi osaksi työntekijäkohtaiset) tiedot neljä kertaa vuodessa koskien n. 350 000:tta työntekijää (STK) ja kerran vuodessa toimihenkilökohtaiset tiedot koskien n. 375 000:tta (STK ja LTK) toimihenkilöä.

Kartoituksessa mukana olleista päälle 150:sta järjestöstä, laitoksesta tai yrityksestä noin kolmannes harjoitti säännöllistä tiedon keruuta pääasiassa jäsenyrityksiltä. Yksittäisiä tietoaineistoja kartoitettiin n. 70-80 (hieman määrittelystä riippuen). Tämä elinkeinoelämän oma tietojenkeruu perustuu tarpeisiin jotka voidaan karkeasti jakaa seuraavalla tavalla

- a) Tietotarpeet yleisestä taloudellisesta kehityksestä
- b) - " - jäsenkentän "-
- c) Jäsenkohtaisten tai yksikkökohtaisten tietojen tarve
- d) Liiketoiminnan harjoittaminen tietoja tuottamalla (yksikkökohtaisten tietojen tarve esim. markkinointiin)
- e) Rahoitustoiminnan harjoittamisen tietotarpeet (yksikkökohtaisten tietojen tarve esim. pankkien yritystutkimus).

Näitä eri tarpeita tyydyttämään syntynyt tietojen keruu on aiheuttanut runsaasti päällekkäisyyksiä. Kuten yleensäkin tiedon kerääjät, eivät myöskään elinkeinoelämän tiedon kerääjät, koe keräävänsä päällekkäisiä tietoja. Kerääjillä on taipumus tarkastella keruuta sen lopputuloksen (esim. tilaston) eikä tiedonantajan kannalta. Kun tietyn järjestön jäsenistä ei kukaan muu kuin ao. järjestö itse tee tilastoa, ei järjestö koe keräävänsä päällekkäisiä tietoja esim. TK:n kanssa. Samasta asiasta erilaisin luokituksin tietoa keräävät tahot eivät myöskään oman ilmoituksensa mukaan yleensä kerää päällekkäistä tietoa. Edellä kuvatut asiat varsinainen tiedonantaja kuitenkin kokee päällekkäisenä tietojenkeruuna. Tiedonantajan kannalta katsottuna selviää päällekkäisyyksiä TK:n ja elinkeinoelämän keruussa voitiin todeta olleen yli puolella mukana olleista aineistoista.

Päällekkäisyyksien syitä voidaan tarkastella edellä esitetyn tietotarvejaon mukaisesti.

Tietotarpeiden a) -kohdan perusteella syntyneet päällekkäisyydet johtuvat ennen muuta TK:n tilastojen hitaudesta. Näyttää kuitenkin siltä, että puhtaasti tarpeesta tuottaa yleistä taloudellista kehitystä kuvaavia tietoja kerätään päällekkäin sittenkin melko vähän. TK:n tilastojen nopeuttamisella olisi kuitenkin päällekkäisyyksiä vähentävä vaikutus. Ennen kaikkea nopeuttaminen saattaisi estää uusien päällekkäisyyksien synnyn.

Kohdan b) perusteella syntyneet päällekkäisyydet johtuvat niin ikään TK:n tuotannon hitaudesta. Jäsenjärjestöt tms. tarvitsevat tietoja toimialastaan huomattavasti nopeammin kuin mitä TK kykenee tietoja tuottamaan. Lisäksi TK:n tiedot ovat usein toimialaluokitukseltaan liian agregatiivisia ao. järjestön tarpeisiin.

Kohtien c) - e) osalta on kysymys yksikkökohtaisten tietojen tarpeesta. Suurinta osaa näistä päällekkäisyyksistä ei ilmeisesti voida välttää, koska TK ei voi luovuttaa yksikkökohtaisia tietoja kuin erittäin rajoitetusti. Tämän hetkisten näkymien valossa TK:n luovutusmahdollisuudet yhä kaventuvat, mikäli suuntauksena on enenevä hallinnollisten tietoaineistojen käyttö. Tällöin ollaan sidottuja näiden aineistojen salassapitomääräyksiin. Yksityisen sektorin tiedon keruu tulee lähiaikoina edelleen lisääntymään, vaikka TK:n mahdollisuudet tietojen luovutukseen pysyisivät ennallaankin. Tästä esimerkkinä kauppakamari-laitoksen piirissä olevat yritysrekisterisuunnitelmat.

Kaiken kaikkiaan kohtiin c) - e) - liittyvien päällekkäisyyksien eliminointi edellyttäisi TK:n nykyisen roolin muuttamista melko täysin, tietoja salassapitävästä laitoksesta yksikötietojen jakelijaksi.

Seuraavaan taulukkoon on koottu syntyneen kartoitusmateriaalin pohjalta tietoja elinkeinoelämän omasta tiedonkeruusta.

ELINKEINOELÄMÄN OMA TIEDONKERUU

pääallekkäisyyksiä

tiedonkerääjän

Tiedon kerääjä	aineisto	tiedonantaia	keruutiheys	TK:n kaussa	huomautuksia
Teollisuuden keskusliitto	jäsenrekisteri	jäsenistö, n. 2000 yritystä	1/vuosi	kyllä	
Teollisuuden keskusliitto	rahoitustiedustelu	180 jäsenen yritys näyte	1/vuosi	täysin	syy: TK:n hitaus
Teollisuuden keskusliitto	suhdannebarometri	427 "-	4/vuosi	ei	
Teollisuuden keskusliitto	sijainnoinhaukkysele	500 (Hk > 50) jäsenyritykseltä	1/vuosi	vähän	
Elintarviketeollisuusliitto	tuotanto- ja myyntitietoja	jäseniltä	1/kk	ei	
Elintarviketeollisuusliitto	kannattavuustietoja	"	1/vuosi	ilmeisesti	syy: TK:n hitaus, eri luokitukset
Kätköhuopayhdistys	myynnit	"	1/kk	ei	
Kemian keskusliitto	tuotanto- ja investointi tiedot	50:ltä jäsenyritykseltä	2/vuosi	ei	
Kenkätehtaiden keskusliitto	kenkäteollisuuden toimitus- tilasto	45:ltä "-	4/vuosi	ei	
Lasikeraaminen teollisuusliitto	tuotannosta, työvoimasta jne. 9 paikoilta	9 jäsenyrityksen toimi-	1/vuosi	kyllä	
Rakennusaineeteollisuusyhdistys	tuotanto- ja myyntitiedot	7:ltä tehtaalta	1/kk	osittain	
Rakennuspuusepänteollisuus	tuotanto- ja vientitietoja	50:ltä yritykseltä	1/vuosi	kyllä	
Suomen betoniteollisuuden keskusjärjestö	tuotantotietoja	100:ltä "	1/vuosi	kyllä	syy: TK:n hitaus, luokitukset
Suomen betoniteoll.keskusjärjestö	suhdannetiedustelu	100:ltä "	4/vuosi	ei	
Suomen Metalliteoll.keskusliitto	tilauskanta ja kapasiteetin käyttöaste	100:n yrityksen näyte (joskus 700?)	4/vuosi	ei	
Suomen Metalliteoll.keskusliitto	vientitiedustelu	"	1/vuosi	ei	
Suomen Metalliteoll.keskusliitto	kannattavuus- ja rahoitus- tiedustelu	"	1/vuosi	kyllä	
Suomen Metsäteollisuuden keskusliitto	tuotantotiedot	jäseniltä, osa myynti- yhdistyksen kautta	1/kk	kyllä	syy: TK:n hitaus ja epäluotettavuus
Suomen muoviteollisuusliitto	rahoitus- ja kannattavuus- tiedot	140:ltä jäsenyritykseltä	1/vuosi	kyllä	muoviteollisuutta ei TK:n yritystilasto julkaisu saa Tiedot kerätään Elinkeinohallituksen vaatimuksesta
Suomen tiiliiteollisuusliitto	kustannusrakennetietoja	jäseniltä	1/vuosi	kyllä	TK:n tilastot virheellisiä ja hitaita
Tekstiiliiteollisuusyhdistys, Tekstiilivaltuuskunta	myynneistä	"	?	ilmeisesti	
Väriteollisuusyhdistys	tuotanto-, myynti-, palkka- ja ulkomaankauppätietoja	6:ltä tehtaalta	1/vuosi	kyllä	
Yleinen teollisuusryhmä	liikevaihto, tuot.brutto-arvo, palkat jne.	jäseniltä	1/vuosi	kyllä	
Suomen sahat	sahatavaran tuotanto- ja myyntitilasto	170:ltä yritykseltä	1/vuosi	ei	
Suomen selluloosayhdistys	tuotanto, toimitukset, varastot, vienti, myynti yms.	18:ltä jäseneltä, joilla useita tehtaita	1/kk	kyllä	syy: nopeus ja luokitukset
Finncell					

<u>Tiedonkerääjä</u>	<u>aineisto</u>	<u>tiedonantaja</u>	<u>keruutiheys</u>	<u>päällekkäisyyksiä</u>	<u>tiedonkerääjän</u>
STK	työntekijöiden ja toimihenkilöiden palkkatilastot	jäsenyritysten työpaikoilta koskien 270 000 työntekijää ja toimihenkilöä jäsenyritysten työpaikoilta koskien 250 000 toimihenkilöä	työntekijät 4/vuosi toimihenkilöt 1/vuosi	TK:n kanssa ei	huomautuksia
LTX	paikkatilasto	40:ltä jäsenyritykseltä	1/vuosi	vähän	
	kokonaispalkat	"	4/vuosi	ei	
	tavaramäärätiedustelu	700:lta työpaikalta	1/kk	ei	
	työllisyystilasto	"	1/kk	ei	
	työvoimatiedustelu	"	1/vuosi	kyllä	
	työnanatajaliitto	400:lta jäseneltä	4/vuosi	ei	
	Suomen Metalliteollisuuden työntekijäliitto	18:sta varustamolta	ehkä joka toinen vuosi	ei	
	Suomen Metalliteollisuuden työnantajaaliitto	200-300:lta jäseneltä	ei säännöllinen	ei	
	Suomen Metalliteollisuuden työntekijäliitto	60:lta puhelinlaitokselta	1/vuosi	kyllä	
	Suomen rakennusteollisuusliitto	"	1/vuosi	ei	
	Suomen varustamo yhdistys	"	1/vuosi	ei	
	Eiintarvikealan työnantajaaliitto	"	1/vuosi	ei	
	Puhelinlaitosten liitto	470:ltä jäseneltä	1/vuosi	kyllä	
	Puhelinlaitosten liitto	49:ltä jäseneltä	1/vuosi	ei	
	Puhelinlaitosten liitto	1700:lta viejältä	1/vuosi	ei	
	Puhelinlaitosten liitto	perusyhdistyksiltä	4/vuosi	ei	
	Linja-autoliitto	n. 3000:lta yritykseltä	1/vuosi	kyllä	
	Mainostoimistojen liitto	"	1/vuosi	kyllä	
	Suomen ulkomaankaupalliitto	n. 700:lta "	1/vuosi	kyllä	
	Suomen taksiliitto	n. 1500:lta "	1/vuosi	kyllä	
	Rahoituslaitokset	500-700:lta "	1/vuosi	kyllä	
	KOP	n. 350:lta "	1/vuosi	kyllä	
	SYP	100 000:lle yritykselle	1-2/vuosi	kyllä	
	HOP	ja toimipaikalle			
	SKOP	"			
	OKL	"			
	jne.	"			
	Teollistamisrahasto	"			
	Sininen Kirja Oy	elinkeinoelämän hakemisto			
	MicroMedia Oy	Osoitepankki			

Tiedot kerätään LM:n määräyksestä

6. Lopuksi

Laajinta tiedonkeruuta yrityksiltä harjoittavat Tilastokeskuksessa seuraavat seitsemän "tilastoa"

1. Yritysrekisteri 2,2 milj. vastaustietoa per tiedusteluvuosi
 2. Pankkitilastot 1,6 "-
 3. Teollisuustilasto 0,8 "-
(ml. volyymi-indeksi)
 4. Majoitustilastot 0,7 "-
 5. Palkkatilastot 0,4 "-
(Järjestäytymätö-
mien työnantajien palveluksessa
olevien osalta)
 6. Yritystilasto 0,4 "-
 7. Luottokantatilasto 0,3 "-
- Yhteensä 6,4 milj. vastaustietoa per tiedusteluvuosi

Luetellut aineistot kattavat n. 95 % TK:n koko tiedonkeruun määrästä yrityksiltä.

Verrattaessa näitä TK:n yritysaineistoja hallinnon olemassa oleviin konekielisiin aineistoihin, voidaan todeta, ettei TK:n suoralle tiedonkeruulle useimmiten ole vaihtoehtoja. TK:n suurimman yritysaineiston - yritysrekisterin - osalta osittain korvaavia tietoja kuitenkin löytyy. Yritysrekisterin uudistus on siten tärkein tämän hetkinen hallinnollisten aineistojen hyödyntämishanke tällä alueella.

Yritystilastojen kannalta mielenkiintoisia konekielisiä aineistoja on vasta syntymässä, mikäli Verohallituksen kehittämissuunnitelmat toteutuvat.

Pankkitilastojen osalta hallintotiedon- ja tilastotiedon keruu on yhdistetty ja jo siten järjestetty mahdollisimman rationaalisti.

Tarkasteltaessa TK:n ja toisaalta elinkeinoelämän omaa tiedonkeruuta, voidaan todeta, että päällekkäisyyksiä esiintyy runsaasti. Eniten niitä on yritystilaston, yritysrekisterin ja teollisuustilaston kanssa.

Tilastotuotantoa nopeuttamalla ja paikoin luokituksia yksityiskohtaistamalla osa päällekkäisyyksistä voitaisiin ehkä poistaa. Melkoinen osa elinkeinoelämän tiedonkeruusta on kuitenkin syntynyt tarpeesta saada yksikkökohtaista tietoa ja nämä tarpeet ovat valtaosaltaan sellaisia, ettei TK voi niitä tyydyttää.